

ΕΛΛΗΝ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ
 ΗΜΕΡΑ 08/11/2009

A21.127

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ, ΕΝΑΣ ΚΛΑΣΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Κάθε φορά που συναντούσαμε τον Γιαννη Ρίτσο εδραιωνοταν μέσα μου η εντύπωση πως βρισκόμουνα μπροστά σε μια μορφή της κλασικής αρχαίας Ελλάδας. Αρχίζοντας απο την εξωτερική του εμφάνιση, ωραία χαρακτηριστικά, σώμα ευθυτενές, φροντισμένο στις λεπτομέρειες, καλοχτενισμένα μαλιά, μικρό φρεσκοσχηματισμένο μούσι, δάκτυλα πιανίστα, μάτια ολοκάθαρα, γαλαζοπράσινα, που στηλώνονταν πάνω σου γεμάτα προσοχή και συμπάθεια. Και η φωνή του, την έχω ακόμη στ' αυτιά μου, καθαρή, ήρεμη, με κάθε λέξη να βγαίνει στρογγυλη σαν απο στόμα επαγγελματία της εκφοράς του λόγου. Με απέραντο σεβασμό για την μητρική του γλώσσα. Τον ίδιο σεβασμό που έδειχνε και στα γραπτά του κείμενα. Γράμματα καλλιγραφημένα, το καθένα ένα μικρό κομψοτέχνημα.

Τέταρτος όροφος! Μας υπενθύμιζε απο ψηλά, καθώς μπαίναμε στην είσοδο της σεμνής πολυκατοικίας, στην λαϊκή συνοικία του Αγίου Νικολάου. Τέταρτος όροφος! Μας περίμενε έξω απο το ασανσέρ, κομψότατα πάντα ντυμένος, μας φιλούσε σταυρωτά και το άρωμα του, πάντα το ίδιο, Πακο Ραμπανε, μας αγκάλιαζε κι αυτό. Μας οδηγούσε στο καθιστικό, που ήταν ουσιαστικά ολοκληρο το σπίτι του, χάλ, τραπεζαρία, σαλόνι, διάδρομος, είχαν γίνει όλα ένα, εκτός απο το υπνοδωμάτιο του. Ολα κατάμεστα με βιβλία, γλυπτά, πέτρες ζωγραφισμένες απο τον ίδιο, βυζαντινές εικόνες, πίνακες, έρχεται στο μυαλό μου ένας μεγάλος Άγιος Σεβαστιανός του φίλου του του Τσαρούχη, που ορθωνόταν πίσω απο τον ποιητή καθώς καθόταν απέναντι μας. Ενα σπίτι μουσείο. Τα βιβλία του που έφταναν σε μεταφράσεις απο όλο τον κόσμο κάλυπταν τα τραπέζια, τις καρέκλες, το πάτωμα.

Στο φόντο χαμηλή μουσική, Μπάχ και άλλοι προκλασικοί, ιδιαίτερη αδυναμία στον Βιβάλντι. Κι άρχιζε η συνομιλία, πάντοτε με την ερώτηση: Τι κάνει η αγαπημένη μου Κύπρος; Τα δυό ταξίδια που έκανε στο νησί μας, το ένα το 1979, στα 70 του χρόνια και το άλλο το 1989, στα 80 του χρόνια, τον έφεραν ακόμη πιο κοντά στην Κύπρο, που ήταν πάντοτε στην καρδιά του. Τόσο πολύ, που λίγο μόνο μετά την εισβολή, μας είχε εμπιστευτεί σε χειρόγραφο-μ' εκείνα τα κομψοτεχνήματα γράμματα του, τον υπέροχο «Ύμνο και Θρήνο για την Κύπρο» που δεν πρέπει να λειπει απο κανένα κυπριακό σπίτι.

-Να το πάρετε στο νησί, είναι το μόνο που μπορώ να κάνω, το ελάχιστο, είπε βουρκωμένος.

Μας ρωτούσε για όλα, είχε μια περιέργεια παιδιού, για την πολιτική κατάσταση, για ότι συνέβαινε στον κόσμο. Τα ενδιαφέροντα του, όπως και των αρχαίων ελλήνων κλασικών, δεν περιορίζονταν στην καθημερινή

του ενασχόληση, ούτε και μονάχα στην λογοτεχνία. Το θέατρο, η μουσική, ο χορός (υπήρξε κι ο ίδιος χορευτής ένα διάστημα) η φιλοσοφία, η ζωγραφική, ο κινηματογράφος, η σύγχρονη και αρχαία ιστορία, για όλα ήταν ενημερωμένος. Απο τον αρχαίο κόσμο ανάσπρνε στοιχεία και τα τοποθετούσε στην σημερινή εποχή. Το έργο του είναι σπαρμένο με αναφορές στην αρχαία Ελλάδα. Δεν παρέλειπε όμως να ενδιαφερθεί και για την προσωπική μας ζωή, για τη δουλειά μας, για τα παιδιά μας.

Ακουγε με προσοχή και επενεβαινε να προσθέσει κάτι, να συμπληρώσει, πάντοτε με την ευγένεια και την γενναιοδωρία του μεγάλου. Φίλη ποιήτρια μου έλεγε πως κάποια φορά έδειξε στον Ρίτσο ένα ποίημα της κι εκείνος κάθισε μια δυό ώρες μαζί της δουλεύοντας εκείνο το ποίημα λες κι ήτανε δικό του.

Εμείς απο τη μεριά μας τον ρωτούσαμε για τα νεα του βιβλία, κάθε φορά είχε και κάποιο καινούργιο να μας χαρίσει. Εγραφε, έγραφε συνέχεια, ξεκινούσε τη δουλειά του απο τις οκτώ το πρωί, διέκοπτε μόνο το μεσημέρι για να φάει ένα γιαούρτι και να αναπαυθεί λίγο και μετά συνέχιζε το απόγευμα μεχρι τις οκτώ το βράδυ που επαιρνε το βραδυνό του. Εγραφε σε τετράδια, σε μπλόκ αλληλογραφίας, σε περιθώρια εφημερίδων, ακόμη και σε κουτιά των τσιγάρων.

-Όταν μια μέρα δεν δουλέψω, νιώθω πως δεν έζησα, μας έλεγε. Αυτός είναι ο κυριότερος λόγος που δεν ταξιδεύω, δεν μπορώ να χάνω χρόνο απο τη δουλειά μου. Με καλούνε παντού, σε συνέδρια, με καλούνε σε παρουσιάσεις του έργου μου, δεν αποδέχομαι. Απο τη μιά η υγεία μου δεν το επιτρέπει, απο την άλλη ο χρόνος μου είναι τόσο περιορισμένος... Εχουν όμως την καλοσύνη οι φίλοι μου και μου στέλλουν τις κριτικές και τα άρθρα που γράφονται, καθώς και τα βιβλία μου που μεταφράζονται.

Μας έδειχνε τις μεταφράσεις που έφταναν απ' όλο τον κόσμο, οι εκδόσεις η μια καλύτερη απο την άλλη, φιλοτεχνημενες απο σπουδαίους καλλιτέχνες. Μια φορά που είχαμε βρεθεί εκεί μόλις είχε φτασει μια ισπανική έκδοση ζωγραφισμένη ολόκληρη με υπέροχα εργα τέχνης. Τα βιβλία του μεταφράζονταν το ένα μετά το άλλο, η φήμη του έλληνα αγωνιστή ποιητή που ταλαιπωρήθηκε τόσα χρόνια στις φυλακές και στις εξορίες απλωνόταν απο ήπειρο σε ήπειρο. Ηταν όμως και η εκτίμηση που του είχαν μεγάλοι ποιητές όπως ο Πάμπλο Νερούντα, ο Ναζίμ Χικμέτ ή ο Λουί Αραγκόν, που τον είχε αποκαλέσει τον μεγαλύτερο ποιητή του αιώνα.

Όταν γνωριστήκαμε καλύτερα, μας ξανοιγόταν και για την προσωπική του ζωή. Γεννήθηκε στη Μονεμβασιά, σε πολύ εύπορη οικογένεια που κάποια στιγμή καταστράφηκε οικονομικά και, παιδί ακομη, ο Γιάννης ρίχτηκε στη βιοπάλη για να επιβιώσει, ενώ παράλληλα έγραφε ασταμάτητα και δημοσίευε σε περιοδικά της εποχής. Εχει μινει κλασική η φράση που είχε πεί για τον νεαρό τότε Ρίτσο ο Κωστής Παλαμάς: Να παραμερίσουμε ποιητή, για να περάσεις. Δεμένος πολύ με την οικογένεια του, υπέφερε με τους συνεχείς θανάτους και τη δυστυχία που τη μάστιζε.

-Η μισοι στην οικογένεια μου πέθαναν απο φυματίωση, μας έλεγε,

και οι άλλοι μισοί βρέθηκαν σε άσυλα ψυχοπαθών. Κι εγώ ο ίδιος ταλαιπωρήθηκα σ' όλόκληρη τη ζωή μου απο τη φυματίωση. Πέρασα χρόνια και χρόνια σε σανατόρια πλάι σε κρεβάτια μελλοθανάτων.

-Η ποίηση, έλεγε, η ποίηση είναι ο καλύτερος γιατρός.

Σε κάποια επίσκεψη μας στο σπίτι του είχε έρθει κι ο προσωπικός του γιατρός για να τον εξετάσει, μιας και πρόσφατα είχε βγεί απο το νοσοκομείο. Ο γιατρός τον μάλωνε για τα τρία πακέτα τσιγάρα την ημέρα που κάπνιζε. Ο Ρίτσος χαμογελούσε.

-Φαίνεται πως οι πνεύμονες μου έχουν ατσαλωθεί απο την πολύχρονη φυματίωση και δεν πτοούνται απ' τον καπνό, είπε. Κι ο γιατρός θαύμαζε την κράση του.

-Τον είχαμε βρεί σε κακά χάλια απ τον πυρετό, μας είπε, και καλέσαμε πρώτες βοήθειες να τον πάμε στο νοσοκομείο. Αρνήθηκε να ανέβη στο φορείο. Περπάτησε μέχρι το αμάξι και στο νοσοκομείο διέσχισε τους διαδρόμους μέχρι τον θάλαμο. Κι όταν δοκιμάσαμε να τον βάλουμε σε δωμάτιο μόνο του και πάλι αρνήθηκε κατηγορηματικά. Ήθελε να μείνει στον μεγάλο θάλαμο με όλους τους ασθενείς.

Καθώς μιλούσαμε ο Ρίτσος σηκωνόταν.

-Αν ήταν εδώ η Φαλίτσα θα με μάλωνε. Τόση ώρα και δεν σας κέρασα.

Παρά τις διαμαρτυρίες μας χανοταν στην κουζίνα και επέστρεφε με γλυκό του κουταλιού και κρύο νερο.

-Τόχει φτιάξει η Φαλίτσα στην Σάμο. Μου τόφερε η καυμένη, έρχεται κάθε τόσο και μου σιγουρίζει. Οι γυναίκες μου μ' αφήνουν μονο, για να δουλεύω απερίσπτος. Η Φαλίτσα στην Σάμο, η Ερη, η κόρη μου σπουδάζει στο εξωτερικό.

Η γυναίκα του η Φαλίτσα ήταν γιατρός, και ασκούσε το επάγγελμα της στη γενέτειρα της την Σαμο. Ο Γιάννης την ακολουθούσε εκεί τα καλοκαίρια, έκανε τα μπάνια του και μάζευε τις πέτρες του για να τις ζωγραφίσει. Υστερα γύριζε πάλι στην Αθήνα του.

-Οτι και να λένε για την Αθήνα, νέφος, καυσαέρια, κίνηση, σκουπίδια, εγώ την αγαπώ, όπως ακριβώς είναι, είναι η Αθήνα μου. Για μένα είναι η πιό όμορφη πόλη του κόσμου. Κι όταν μου λένε, πως μπορείς να εμπνέσαι μένοντας διαρκώς σ' ένα μέρος τους απαντω: Ζω σε μια πόλη που οι ανάσες του παρελθόντος είναι ζεστές γύρω μας. Οπου και να στραφείς βρισκεις θέματα για ποίηση, στα αρχαία αγάλματα, αλλά και στους σημερινους ανθρώπους, στην αρχαία φιλοσοφία αλλά και στους συγχρονους αγωνες, στις βυζαντινές εικόνες αλλά και στα μάτια των παιδιών, στο σχολείο απέναντι.

Οπως είπα ο Ρίτσος κατα μεγάλη εξαίρεση ήρθε στην Κύπρο δυό φορές. Την πρώτη το 1979, και οι πιο παλιοί λεμεσιανοί πρέπει να θυμούνται την λαοθάλασσα που πλημύρισε το Δημαρχείο μας, όπου τον τίμησε ο τότε δήμαρχος Φώτης Κολακίδης. Τέτοια ήταν η συγκίνηση του ποιητή που δεν μπορούσε να κοιμηθεί το βράδυ, κι αναγκαστήκαμε να τον εφοδιάσουμε με κάποια φάρμακα για να χαλαρώσει. Οι κύπριοι άνθρωποι των γραμμάτων τον φιλοξένησαν θερμά στο Κούριο και μετά στη Λευκωσία. Θα αναφέρω ένα ανέκδοτο απο την επίσκεψη του Ρίτσου στο Τσιακκιλερό όπου σ' ένα φτωχικό προσφυγικό καταλυμα έμενε ο διαλεκτικός ποιητής Παύλος Λιασίδης. Ο βρακοφόρος ποιητής

υποδέχτηκε εγκάρδια τον μεγάλο φιλοξενούμενο, κάποια στιγμή όμως, σ' ένα ξέσπασμα ειλικρινείας του κάνει.

-Κύριε Ρίτσο, πρέπει να σου πω πως ξερω πως είσαι μεγάλος ποιητής αλλά εν δκιεβαζω τα ποιηματα σου γιατί φοούμαι έμπα τζια ξιχασω τη γλώσσα μου. Ο Διασίδης, ως γνωστόν έγραφε αποκλειστικά στην κυπριακη διαλεκτο.

Την δεύτερη φορά που ήρθε στο νησί ο Ρίτσος, το 1989, τον τίμησε ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Γιώργος Βασιλείου. Ολα εκείνα τα ενθυμήματα απο την Κύπρο, τα χρυσά κλειδια, τις πλάκες, τις φωτογραφίες αλλά και βιβλία κυπρίων δημιουργών τα φύλαγε με στοργή σε μια γωνιά του σπιτιού του.

Χαίρομαι ιδιαιτέρως και συγχαίρω την Ελέν και τον Γιάννη για την ωραία πρωτοβουλία τους να θυμίσουν στο κοινο της Λεμεσού τον ποιητή της Ρωμιοσύνης. Συγχαίρω ακόμη όλους τους άλλους που συμμετέχουν στην όλη δουλειά. Την

Αντιγόνη, που θυμομαστε που μαζί με την αείμνηση μητέρα της της Λίνα, διάλεξε με προσοχή τους στίχους του Ρίτσου για τις φωτογραφίες στην έκθεση της τότε. Τον Λούη, για τα ωραία ποιήματα που έγραψε. Και τους φίλους πού ήρθαν απο τη μακρινή Αυστραλία για να τιμήσουν τον ποιητή μας. Είμαι σίγουρη πως απο κει πάνω παρακολουθεί και χαίρεται. Ευχαριστώ θερμά και όλους εσάς.

Γιάννης Ρίτσος, ένας κλασικός Έλληνας

> 100 χρόνια από τη γέννησή του

THE ELLHS PIAONIDOU

Κάθε φορά που συναντούσαμε τον Γιάννη Ρίτσο εδραιωνόταν μέσα μου η εντύπωση πως βρισκόμουν μπροστά σε μια μορφή της κλασικής αρχαίας Ελλάδας. Αρχίζοντας από την εξωτερική του εμφάνιση, ωραία χαρακτηριστικά, σώμα ευθυτενές, φροντισμένο στις λεπτομέρειες, καλοχτενισμένα μαλλιά, μικρό φρεσκοσχηματισμένο μούσι, δάχτυλα πιανίστα, μάτια ολοκάθαρα, γαλαζοπράσινα, που στυλώνονταν πάνω σου γεμάτα προσοχή και συμπάθεια. Και η φωνή του, την έχω ακόμη στ' αυτιά μου, καθαρή, ήρεμη, με κάθε λέξη να βγαίνει στρογγυλή σαν από στόμα επαγγελματία της εκφοράς του λόγου. Με απέραντο σεβασμό για τη μητρική του γλώσσα. Τον ίδιο σεβασμό που έδειχνε και στα γραπτά του κείμενα. Γράμματα καλλιγραφημένα, το καθένα ένα μικρό κομψοτέχνημα.

Τέταρτος όροφος! Μας υπενθύμιζε από ψηλά, καθώς μπαίναμε στην είσοδο της σεμνής πολυκατοικίας, στην λαϊκή συνοικία του Αγίου Νικολάου. Τέταρτος όροφος! Μας περίμενε έξω από το ασανσέρ, κομψότατα πάντα ντυμένος, μας φιλούσε σταυρωτά και το άρωμα του, πάντα το ίδιο, Πάκο Ραμπάνε, μας αγκάλιαζε κι αυτό. Μας οδηγούσε στο καθιστικό, που ήταν ουσιαστικά ολόκληρο το σπίτι του, κολ, τραπεζαρία, σαλόνι, διάδρομος, είχαν γίνει όλα ένα, εκτός από το υποδωμάτιό του. Όλα κατάμεστα με βιβλία, γλυπτά, πέτρες ζωγραφισμένες από τον ίδιο, βυζαντινές εικόνες, πίνακες, έρχεται στο μυαλό μου ένας μεγάλος Άγιος Σεβαστιανός του φίλου του τού Τσαρούχη, που ορθωνόταν πίσω από τον ποιητή καθώς καθόταν απέναντί μας. Ένα σπίτι μουσείο. Τα βιβλία του που έφταναν σε μεταφράσεις από όλο τον κόσμο κάλυπταν τα τραπέζια, τις καρέκλες, το πάτωμα.

Στο φόντο χαμηλή μουσική, Μπαχ και άλλοι προκλασικοί, ιδιαίτερη αδυναμία στον Βιβάλντι. Κι άρχιζε η συνομιλία, πάντοτε με την ερώτηση: Τι κάνει η αγαπημένη μου Κύπρος; Τα δυο ταξίδια που έκανε στο νησί μας, το ένα το 1979, στα 70 του χρόνια και το άλλο το 1989, στα 80 του χρόνια, τον έφεραν ακόμη πιο κοντά στην Κύπρο, που ήταν πάντοτε στην καρδιά του. Τόσο πολύ, που λίγο μόνο μετά την εισβολή, μας είχε εμπιστευτεί σε χειρόγραφο μ' εκείνα τα κομψοτέχνημα γράμματά του, τον υπέροχο «Ύμνο και Θρήνο για την Κύπρο» που δεν πρέπει να λείπει από κανένα κυπριακό σπίτι.

— Να το πάρεις στο νησί, είναι το μόνο που μπορώ να κάνω, το ελάχιστο, είπες βουρκωμένος.

Μας ρωτούσε για όλα, είχε μια περιέργεια παιδιού, για την πολιτική κατάσταση, για ό,τι συνέβαινε στον κόσμο. Τα ενδιαφέροντά του, όπως και των αρχαίων Ελλήνων κλασικών, δεν περιορίζονταν στην καθημερινή του ενασχόληση, ούτε και μονάχα στην λογοτεχνία. Το θέατρο, η μουσική, ο χορός (υπήρξε κι ο ίδιος χορευτής ένα διάστημα) η φιλοσοφία, η ζωγραφική, ο κινηματογράφος, η σύγχρονη και αρχαία ιστορία, για όλα ήταν ενημερωμένος. Από τον αρχαίο κόσμο ανέσπερνε στοιχεία και τα τοποθετούσε στη σημερινή εποχή. Το έργο του είναι σπαρμένο με αναφορές στην αρχαία Ελλάδα. Δεν παρέλειπε όμως να ενδιαφερθεί και για την προσωπική μας ζωή, για τη δουλειά μας, για τα παιδιά μας.

Άκουγε με προσοχή και επενέβαινε να προσθέσει κάτι, να συμπληρώσει, πάντοτε με την ευγένεια και τη γενναιοδωρία του μεγάλου. Φίλη ποιήτρια μού έλεγε πως κάποια φορά έδειξε στον Ρίτσο ένα ποίημά της κι εκείνος κάθισε μια δύο ώρες μαζί της δουλεύοντας εκείνο το ποίημα λες κι ήτανε δικό του.

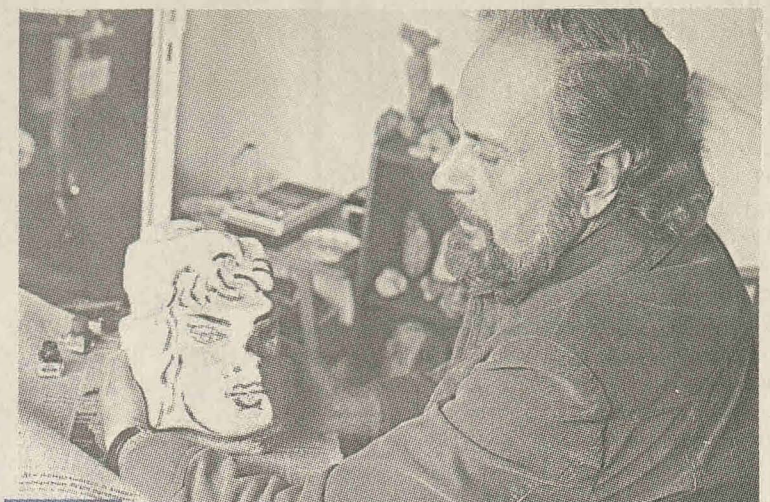
Εμείς από τη μεριά μας τον ρωτούσαμε για τα νέα του βιβλία, κάθε φορά είχε και κάποιο καινούργιο να μας χαρίσει. Έγραφε, έγραφε συνέχεια, ξεκινούσε τη δουλειά του από τις οκτώ το πρωί, διέκοπτε μόνο το μεσημέρι για να φάει ένα γιαούρτι και να αναπαυθεί λίγο και μετά συνέχιζε το απόγευμα μέχρι τις οκτώ το βράδυ που έπαιρνε το βραδινό του. Έγραφε σε τετράδια, σε μπλοκ αλληλογραφίας, σε περιθώρια εφημερίδων, ακόμη και σε κουτιά των τοιγάρων.

— Όταν μια μέρα δεν δουλέψω, νιώθω πως δεν έζησα, μας έλεγε. Αυτός είναι ο κυριότερος λόγος που δεν ταξιδεύω, δεν μπορώ να χάνω χρόνο από τη δουλειά μου. Με καλούνε παντού, σε συνέδρια, με καλούνε σε παρουσιάσεις του έργου μου, δεν αποδέχομαι. Από τη μια η υγεία μου δεν το επιτρέπει, από την άλλη ο χρόνος μου είναι τόσο περιτρισμαμένος... Έχουν όμως την καλοσύνη οι φίλοι μου και μου στέλλουν τις κριτικές και τα άρθρα που γράφονται, καθώς και τα βιβλία μου που μεταφράζονται.

Μας έδειχνε τις μεταφράσεις που έφταναν απ' όλο τον κόσμο, οι εκδόσεις η μια καλύτερη από την άλλη, φιλοτεχνημένες από σπουδαίους καλλιτέχνες. Μια φορά που είχαμε βρεθεί εκεί μόλις είχε φτάσει

μια ισπανική έκδοση ζωγραφισμένη ολόκληρη με υπέροχα έργα τέχνης. Τα βιβλία του μεταφράζονταν το ένα μετά το άλλο, η φήμη του Έλληνα αγωνιστή ποιητή που ταλαιπωρήθηκε τόσα χρόνια στις φυλακές και στις εξορίες απλωνό-

Τα δυο ταξίδια που έκανε στο νησί μας, το ένα το 1979, στα 70 του χρόνια και το άλλο το 1989, στα 80 του χρόνια, τον έφεραν ακόμη πιο κοντά στην Κύπρο, που ήταν πάντοτε στην καρδιά του. Τόσο πολύ, που λίγο μόνο μετά την εισβολή, μας είχε εμπιστευτεί σε χειρόγραφο - μ' εκείνα τα κομψοτέχνημα γράμματά του, τον υπέροχο «Ύμνο και Θρήνο για την Κύπρο»

ταν από ήπειρο σε ήπειρο. Ήταν όμως και η εκτίμηση που του είχαν μεγάλοι ποιητές όπως ο Πάμπλο Νερούντα, ο Ναζίμ Χικμέτ ή ο Λουί Αραγκόν, που τον είχε αποκαλέσει τον μεγαλύτερο ποιητή του αιώνα.

— Όταν γνωριστήκαμε καλύτερα, μας ξανοιγόταν και για την προσωπική του ζωή. Γεννήθηκε στη Μονεμβασιά, σε πολύ εύπορη οικογένεια που κάποια στιγμή καταστράφηκε οικονομικά και, παιδί ακόμη, ο Γιάννης ρίχτηκε στη βιοπάλη για να επιβιώσει, ενώ παράλληλα έγραφε ασταμάτητα και δημοσίευσε σε περιοδικά της εποχής. Έχει μείνει κλασική η φράση που είχε πει για τον νεαρό τότε Ρίτσο ο Κωστής Παλαμάς: Να παραμερίσουμε ποιητή, για να περάσεις. Δεμένος πολύ με την οικογένειά του, υπέφερε με τους συνεχείς θανάτους και τη δυστυχία που τη μάστιζε.

— Οι μισοί στην οικογένειά μου πέθαναν από φυματίωση, μας έλεγε, και οι άλλοι μισοί βρέθηκαν σε άσυλα ψυχοπαθών. Κι εγώ ο ίδιος ταλαιπωρήθηκα σ' ολόκληρη τη ζωή μου από τη φυματίωση. Πέρασα χρόνια και χρόνια σε санаторία πλάι σε κρεβάτια μελλοθανάτων.

— Η ποίηση, έλεγε, η ποίηση είναι ο καλύτερος γιατρός.

Σε κάποια επίσκεψή μας στο σπίτι του είχε έρθει κι ο προσωπικός του γιατρός για να τον εξετάσει, μιας και πρόσφατα είχε βγει από το νοσοκομείο. Ο γιατρός τον μάλωνε για τα τρία πακέτα τσιγάρα την ημέρα που κάπνιζε. Ο Ρίτσος χαμογελούσε.

— Φαίνεται πως οι πνεύμονές μου έχουν ασαλωθεί από την πολύχρονη φυματίωση και δεν πσοούνται απ' τον καπνό, είπες.

Κι ο γιατρός θαύμαζε την κράση του.

— Τον είχαμε βρει σε κακά χάλια απ' τον πυρετό, μας

είπε, και καλέσαμε πρώτες βοήθειες να τον πάμε στο νοσοκομείο. Αρνήθηκε να ανέβη στο φορείο. Περιπάτησε μέχρι το αμάξι και τον νοσοκομείο διέσχισε τους διαδρόμους μέχρι τον θάλαμο. Κι όταν δοκιμάσαμε να τον βάλουμε σε δωμάτιο μόνο του και πάλι αρνήθηκε κατηγορηματικά. Ήθελε να μείνει στον μεγάλο θάλαμο με όλους τους ασθενείς.

Καθώς μιλούσαμε ο Ρίτσος σπκωνόταν.

— Αν ήταν εδώ η Φαλίτσα θα με μάλωνε. Τόση ώρα και δεν σας κέρασα.

Παρά τις διαμαρτυρίες μας χανόταν στην κουζίνα και επέστρεφε με γλυκό του κουταλιού και κρύο νερό.

— Τόχει φτιάξει η Φαλίτσα στη Σάμο. Μου το' φερει η καμμένη, έρχεται κάθε τόσο και μου συγυρίζει. Οι γυναίκες μου μ' αφήνουν μόνο, για να δουλεύω απερίσπαστος. Η Φαλίτσα στην Σάμο, η Έρη, η κόρη μου σπουδάζει στο εξωτερικό.

Η γυναίκα του η Φαλίτσα ήταν γιατρός και ασκούσε το επάγγελμά της στη γενέτειρά της τη Σάμο. Ο Γιάννης την ακολουθούσε εκεί τα καλοκαίρια, έκανε τα μπάνια του και μάζευε τις πέτρες του για να τις ζωγραφίσει. Ύστερα γύριζε πάλι στην Αθήνα του.

— Ό,τι και να λένε για την Αθήνα, νέφος, καυσαέρια, κίνηση, σκουπίδια, εγώ την αγαπώ, όπως ακριβώς είναι, είναι η Αθήνα μου. Για μένα είναι η πιο όμορφη πόλη του κόσμου. Κι όταν μου λένε, πώς μπορείς να εμπνεύσαι μένοντας διαρκώς σ' ένα μέρος τούς απαντώ: Ζω σε μια πόλη που οι ανάσες του παρελθόντος είναι ζεστές γύρω μας. Όπου και να στραφείς βρίσκεις θέματα για ποίηση, στα αρχαία αγάλματα, αλλά και στους σημερινούς ανθρώπους, στην αρχαία φιλοσοφία αλλά και στους σύγχρονους αγώνες, στις βυζα-

ντινές εικόνες αλλά και στα μάτια των παιδιών, στο σχολείο απέναντι.

— Όπως είπα ο Ρίτσος κατά μεγάλη εξαίρεση ήρθε στην Κύπρο δυο φορές. Την πρώτη το 1979, και οι πιο παλιοί Λεμεσιανοί πρέπει να θυμούνται τη λαοθάλασσα που πλημμύρισε το Δημαρχείο μας, όπου τον τίμησε ο τότε δήμαρχος Φώτης Κολακίδης. Τέτοια ήταν η συγκίνηση του ποιητή που δεν μπορούσε να κοιμηθεί το βράδυ, κι αναγκαστήκαμε να τον εφοδιάσουμε με κάποια φάρμακα για να χαλαρώσει. Οι Κύπριοι άνθρωποι των γραμμάτων τον φιλοξένησαν θερμά στο Κούριο και μετά στη Λευκωσία. Α να φέρω ένα ανέκδοτο από την επίσκεψη του Ρίτσου στο Τσακκικερό όπου σ' ένα φτωχικό προσφυγικό κατάλυμα έμενε ο διαλεκτικός ποιητής Παύλος Λιασιδής. Ο βρακοφόρος ποιητής υποδέχτηκε εγκάρδια τον μεγάλο φιλοξενούμενο, κάποια στιγμή όμως, σ' ένα ξέσπασμα ειλικρίνειας του κάνει.

— Κύριε Ρίτσο, πρέπει να σου πω πως ξέρω πως είσαι μεγάλος ποιητής αλλά εν δεικνύω τα ποιήματά σου γιατί φοούμαι έμπα τζιαι ξιχάσω τη γλώσσα μου. Ο Λιασιδής, ως γνωστόν έγραφε αποκλειστικά στην κυπριακή διάλεκτο.

Τη δεύτερη φορά που ήρθε στο νησί ο Ρίτσος, το 1989, τον τίμησε ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Γιώργος Βασιλείου. Όλα εκείνα τα ενθυμήματα από την Κύπρο, τα χρυσά κλειδιά, τις πλάκες, τις φωτογραφίες αλλά και βιβλία Κυπρίων δημιουργών τα φύλαγε με στοργή σε μια γωνιά του σπιτιού του.

(Το κείμενο διαβάστηκε στην εκδήλωση που οργανώθηκε στη Λεμεσό στις 6 Νοεμβρίου για να τιμηθούν τα 100 χρόνια από τη γέννηση του Γιάννη Ρίτσου)